

Αρχαία Ελληνικά Προσανατολισμού Γ' Λυκείου

Κλείδα στο επαναληπτικό διαγώνισμα Φεβρουαρίου • τμήματα διετούς προετοιμασίας

Διδαγμένο κείμενο

A1. 2 μονάδες x 3 προτάσεις = 6 μονάδες

α. Σωστό

β. Λάθος

γ. Σωστό

A2. β. Αυτός που απορεί και θαυμάζει αντιλαμβάνεται ότι αγνοεί. [2 μονάδες]

A3. β. «έν αις»: αναφέρεται στο αί επιτάττουσαι (έπιστήμην) [2 μονάδες]

B1.α. 3 σημεία (•) x 2 μονάδες = 6 μονάδες

γάρ: Ο σύνδεσμος αιτιολογεί μια φράση που προηγείται: «Ότι δ' οὐ ποιητική ἢ φιλοσοφία, δῆλον καὶ ἐκ τῶν πρώτων φιλοσοφησάντων» (:ότι δεν είναι πρακτικής αξίας η φιλοσοφία, γίνεται φανερό και από εκείνους που πρώτοι φιλοσόφησαν). Συνεπώς, όλα όσα αναφέρονται εδώ αποτελούν μια προσπάθεια απόδειξης του μη χρηστικού χαρακτήρα της φιλοσοφίας.

- **φιλοσοφῶ**: Στην αρχική του ετυμολογική σημασία (< φιλῶ + σοφία) το ρήμα σημαίνει «αγαπῶ τη σκέψη και τη γνώση». Η φιλοσοφία είναι φιλία, επιθυμία σοφίας. Στην Πολιτεία (475b) του Πλάτωνα λέγεται: καὶ τὸν φιλόσοφον σοφίας φήσομεν ἐπιθυμητὴν εἶναι. Ο Αριστοτέλης συνδέει άμεσα τη φιλοσοφική δραστηριότητα με την αναζήτηση της αλήθειας: ὀρθῶς δ' ἔχει καὶ τὸ καλεῖσθαι τὴν φιλοσοφίαν ἐπιστήμην τῆς ἀληθείας [:εἶναι σωστό που καλεῖται η φιλοσοφία επιστήμη της αλήθειας] (Μετὰ τὰ Φυσικά, 993b19-20). Γί' αὐτόν η φιλοσοφία αποσκοπεί στην καθαρή γνώση και όχι στη χρησιμότητα. Ἢδη, λοιπόν, ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα τὸ ρήμα φιλοσοφῶ άρχισε νὰ ἀποκτᾶ τὴν ἐιδικότερη σημασία που ἔχει καὶ σήμερα: στοχάζομαι, ἀναζητῶ καὶ ἐρευνῶ σε ἔκταση καὶ βάθος τὴ φύση τῶν πραγμάτων καὶ τὴν ἀλήθεια τῶν ὄντων, τὴ γνώση, τὶς ἀξίες κ.λπ.

Ο Αριστοτέλης τοποθετεῖ στην αφετηρία της φιλοσοφίας, μιας κατεξοχήν λογικής δραστηριότητας, ἓνα πάθος, τὸν θαυμασμό. Το συγκεκριμένο πάθος δεν κινητοποιεῖ μόνο τὴν φιλοσοφική σκέψη, ἀλλὰ ἐπεκτείνεται καὶ κυριαρχεῖ σε αὐτήν, γίνεται φορέας τῆς φιλοσοφίας καὶ διέπει κάθε βήμα του φιλοσοφημένου ατόμου. Σχετική εἶναι καὶ ἡ σημασία του ὀρου «θαυμάζω»:

- **θαυμάζω** : μένω ἔκθαμβος, νιώθω ἔκπληξη γιὰ κάτι. Το ρήμα δεν μπορεῖ νὰ ἀποδοθεῖ πλήρως στα νέα ἑλληνικά, καθὼς περιλαμβάνει τόσο τὴν ἔκπληξη (ευχάριστη ἢ δυσάρεστη, άρα καὶ τὴν ἀμηχανία) ὅσο καὶ τὴν περιέργεια καὶ τὸν θαυμασμό. Το θαυμάζειν ἀποτελεῖ καὶ γιὰ τὸν Πλάτωνα ἀρχή τῆς φιλοσοφίας: μάλα γάρ φιλοσόφου τοῦτο τὸ πάθος, τὸ θαυμάζειν. οὐ γάρ ἄλλη ἀρχὴ φιλοσοφίας ἢ αὕτη [: ἔντονα ὁ φιλόσοφος βιώνει τὴν ἔκπληξη καὶ τὸν θαυμασμό. Καὶ δεν εἶναι ἄλλη ἡ ἀρχὴ τῆς φιλοσοφίας παρὰ ἀκριβῶς αὕτη] (Θεαίτητος 155d).

Εἶναι ἐμφανές ὅτι με τὴν ἐπιλογή του ρήματος «θαυμάζω» ὁ Αριστοτέλης παραπέμπει εὐθέως στὸν πλατωνικό Θεαίτητο. Στο κείμενό μας «τό θαυμάζειν» θὰ συνδεθεῖ εὐθέως με τὴν φιλοσοφική «ἀπορίαν». Ἀπὸ αὐτὸ τὸ σημεῖο ὁ φιλόσοφος δεν μιλά πια γενικά γιὰ τὴ σοφία, ἀλλὰ γιὰ τὴ Φιλοσοφία, καθὼς τὸ βάρος πέφτει πλέον στὴν ἀγάπη γιὰ τὴν ἴδια τὴ σοφία. (Θωμάς Ακινάτης). τὸ θαυμάζειν: Ο Αριστοτέλης χρησιμοποιεῖ ἑναρθρο ἀπαρέμφατο ἀντὶ γιὰ ἀφηρημένο οὐσιαστικό, δίνοντας ἔτσι ἔμφαση στὸν ἐνεργητικό, προσωπικό χαρακτήρα τῆς φιλοσοφικῆς δραστηριότητας.

- Ἐπιλογή ἐνός ἐκφραστικοῦ τρόπου:

I. Με τὸ νῦν ἡ ἑναρξη του φιλοσοφεῖν τοποθετεῖται ἀνά πάσα στιγμή στὸ παρόν, ὁποτεδήποτε ἀρχίσει κάποιος νὰ φιλοσοφεῖ με ἀφετηρία τὴν περιέργεια (ἐκκίνηση τῆς φιλοσοφικῆς ἀναζήτησης γιὰ τὸν κάθε ἄνθρωπο). Με τὴν αιτιατική τὸ πρῶτον ἡ ἀπώτατη ἑναρξη του φιλοσοφεῖν τοποθετεῖται κάποια στιγμή

στο παρελθόν, όταν λόγω της δικής τους έκπληξης και περιέργειας εμφανίστηκαν οι πρώτοι φιλοσοφημένοι άνθρωποι (εκκίνηση φιλοσοφίας για το ανθρώπινο είδος).

- II. **Εναλλακτικά:** Η ευρεία χρήση χρονικών προσδιορισμών (και νῦν και τὸ πρῶτον, ἐξ ἀρχῆς, εἶτα) που αποδίδονται σε ρηματικούς τύπους παρελθοντικού χρόνου (ἤρξαντο / θαυμάσαντες / διαπορήσαντες) αποτελεί εκφραστικό τρόπο με τον οποίο ο Αριστοτέλης παρουσιάζει εδώ την ιστορική εξέλιξη της φιλοσοφίας, καθώς απουσιάζουν οι αυστηρές χρονολογικές αναφορές.
- III. **Εναλλακτικά:** με την σωστή παρουσίαση / τεκμηρίωση του χωρίου «Διὰ γὰρ τὸ θαυμάζειν οἱ ἄνθρωποι καὶ νῦν καὶ τὸ πρῶτον ἤρξαντο φιλοσοφεῖν, ἐξ ἀρχῆς μὲν τὰ πρόχειρα τῶν ἀτόπων θαυμάσαντες, εἶτα κατὰ μικρὸν οὕτω προϊόντες καὶ περὶ τῶν μειζόνων διαπορήσαντες» μπορεί να γίνει δεκτό και το παράδειγμα «οἷον περὶ τε τῶν τῆς σελήνης παθημάτων καὶ τῶν περὶ τὸν ἥλιον καὶ τὰ ἄστρα καὶ περὶ τῆς τοῦ παντός γενέσεως», είτε αναφερόμενο μόνο στο περι τῶν μειζόνων, είτε και στις δυο φράσεις, τὰ πρόχειρα τῶν ἀτόπων / περὶ τῶν μειζόνων.

B1.β. 4 σημεία (•) x 1 μονάδα = 4 μονάδες

Εἰ τοῖνυν μόνῃ ἢ τοῦ κρίνειν ἔχουσα τὴν ὀρθότητα καὶ ἢ τῷ λόγῳ χρωμένη καὶ ἢ τὸ ὄλον ἀγαθὸν θεωροῦσα, ἢ τις ἐστὶ φιλοσοφία, χρῆσθαι πᾶσι καὶ ἐπιτάττειν κατὰ φύσιν δύναται ... περιεχούσης: Ο Αριστοτέλης, εντός της υποθετικής αναδιατύπωσης των παραπάνω σκέψεών του, αποδίδει στη Φιλοσοφία τα ακόλουθα χαρακτηριστικά, με βάση τα ποια υπερτερεί έναντι των άλλων επιστημών:

- «**ἔχουσα τὴν ὀρθότητα**»: Η Φιλοσοφία έχει ως οπλισμό της την ικανότητα της ορθής κρίσης (ἢ τοῦ κρίνειν ἔχουσα τὴν ὀρθότητα / τὴν ὀρθὴν κρίσιν / ἀναμάρτητον φρόνησιν).
- «**καὶ ἢ τῷ λόγῳ χρωμένη**»: Για την επίτευξη του στόχου της χρησιμοποιεί τη λογική, τον ορθό λόγο.
- «**καὶ ἢ τὸ ὄλον ἀγαθὸν θεωροῦσα**»: Διαθέτει την ικανότητα της συνολικής θεώρησης του αγαθού (ἢ τὸ ὄλον ἀγαθὸν θεωροῦσα / τὸ κυρίως ὄν ἀγαθόν), μπορεί δηλαδή να συλλάβει ολοκληρωμένα και με ακρίβεια το αγαθό στο οποίο αποσκοπεί ο άνθρωπος.

- **κυρίως ἀγαθόν / ὄλον ἀγαθόν:** Ο Αριστοτέλης ορίζει το ἀγαθόν ως το τέλος, τον σκοπό μιας σειράς ανθρώπινων πράξεων: ὥστε τοῦτ' ἂν εἴη αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν τὸ τέλος τῶν ἀνθρώπων πρακτῶν (Ηθικά Εὐδήμια 1218b11-12). Κυριολεκτικό και ολικό ἀγαθόν είναι εκείνο που δεν αποτελεί μέσο για την επίτευξη ενός επόμενου σκοπού, αλλά είναι ο απώτατος σκοπός και η τελική κατάληξη του ανθρώπινου βίου. Κατά τον Αριστοτέλη το κατεξοχὴν ἀγαθόν είναι η ευδαιμονία: ζωὴ σπουδαία. Τοῦτ' ἄρα ἐστὶ τὸ τέλος ἀγαθόν, ὅπερ ἦν ἡ εὐδαιμονία (Ηθικά Εὐδήμια 1219a27-28).

Η σύνδεση του «αγαθού» με την έννοια του τέλους είναι παρούσα στο σύνολο του αριστοτελικού έργου. Η ηθική φιλοσοφία διέπεται από έναν έντονο τελεολογικό χαρακτήρα.

Αποτέλεσμα των χαρακτηριστικών της φιλοσοφίας: «*χρῆσθαι πᾶσι καὶ ἐπιτάττειν κατὰ φύσιν δύναται*».

[+ προαιρετικά, η ανάπτυξη της φράσης]

B2. 10 σημεία (•) x 1 μονάδα = 10 μονάδες

- Ο Γρηγόρης Κωσταράς στο δοθέν κείμενο, αναλογιζόμενος τον αφορισμό του Διογένη του Λαέρτιου ότι «ο φιλόσοφος είναι κνηγός της αλήθειας», τονίζει ότι ο φιλοσοφημένος στοχαστής αναζητά την αλήθεια με πάθος. Η έξοχη αυτή αναλογία καθιστά απολύτως σαφή την σχέση του φιλοσόφου με την έρευνα και τον στοχασμό. Η φιλοσοφία είναι **καθαρή και αυτοτελής** μορφή γνώσης που απορρέει από τις πρώτες αρχές και αιτίες, όπως τονίζει ο Αριστοτέλης. **Η σκέψη του καθηγητή Κωσταρά αφορμάται** αναμφίβολα από το πρώτο διδαγμένο απόσπασμα από τα *Μετά τα Φυσικά του Αριστοτέλη*.
- *ὥστ' εἶπερ ... τινος ἔνεκεν*: Από το παρόν εδάφιο προκύπτει ότι η αναζήτηση της γνώσης προϋποθέτει τη συνειδητοποίηση της **ἀγνοίας** μας. Το εδώ επιχείρημα έχει υποθετική μορφή (*εἶπερ...*): Εφόσον λοιπόν συνειδητοποιήσουμε το **γνωστικό αδιέξοδο** στο οποίο βρισκόμαστε, νιώθουμε πλέον την επιθυμία να δώσουμε εξηγήσεις σε όσα μας απασχολούν για να ξεφύγουμε από την ἀγνοιά μας και να οδηγηθούμε στη γνώση. **Αυτός είναι και ο λόγος** που μας ωθεί να ασχοληθούμε με τη φιλοσοφία, (*το εἰδέναι*) και **όχι κάποια πρακτική** χρησιμότητα (*οὐ χρήσεώς τινος ἔνεκεν*).

Επιπλέον, μέσω της φιλοσοφίας επιδιώκεται η ουσιαστική και σταθερή γνώση (*τὸ ἐπίστασθαι*).

- **ἐπιστήμη**: ακριβής γνώση. Αντίστοιχα, το ρήμα ἐπίσταμαι σημαίνει «γνωρίζω καλά», «γνωρίζω με βεβαιότητα». Κατά τον Αριστοτέλη η ἐπιστήμη συνδέεται άμεσα με τη λογική λειτουργία του ανθρώπου: «ἐπιστήμη δ' ἅπασα μετὰ λόγου ἐστὶ» (*Αναλυτικά Ὑστερα, 100b10*). Η ἐπιστήμη υπερβαίνει την απλή εμπειρική μάθηση αλλά και τη γνώση μιας τέχνης. Αποτελεί σύνολο τεκμηριωμένων γνώσεων σε συγκεκριμένο και διακριτό τομέα του επιστητού.
- ὥσπερ ἄνθρωπος (...) ἐλεύθερος (...) οὕτω καὶ αὐτὴν ὡς μόνην οὖσαν ἐλευθέραν τῶν ἐπιστημῶν: **Μέθοδος της αναλογίας**. Ο Αριστοτέλης παραλληλίζει τη φιλοσοφία με τον ελεύθερο άνθρωπο. Η συσχέτιση της φιλοσοφίας με την ελευθερία μόνο τυχαία ή εξωτερική δεν είναι. **Η φιλοσοφία στοχεύει στην αναζήτηση της αλήθειας, άρα προωθεί την απόκτηση της καθαρής γνώσης. Αυτός είναι άλλωστε και ο λόγος που ο Αριστοτέλης την χαρακτηρίζει «ἐλευθέραν τῶν ἐπιστημῶν»**, όπως επισημαίνεται και στο παράλληλο κείμενο. Αναπτύσσεται περαιτέρω η ιδέα που προηγήθηκε: Η ἐπιστήμη αυτή είναι αποδεσμευμένη από κάθε σκοπιμότητα και πρακτική χρησιμότητα. Αποτυπώνεται και ένα σχόλιο του φιλοσόφου για την ιστορικότητα της φιλοσοφίας. Μόνο ένα ελεύθερο πνεύμα μπορεί να φιλοσοφήσει αληθινά (συγχρονία φιλοσοφίας), καθώς και ότι μόνο όταν οι προοδεύσει μια κοινωνία στην ελευθερία, ευδοκμεί ο φιλοσοφικός λόγος (διαχρονία φιλοσοφίας).
- **Οι δυο στοχαστές, λοιπόν, αναπαράγουν την ιδέα ότι στον πυρήνα της φιλοσοφικής γνώσης δεν βρίσκεται η χρησιμότητα και η ανάγκη** (όπως συμβαίνει με άλλες επιστήμες) αλλά η ελευθερία: Όπως δηλαδή ο ελεύθερος άνθρωπος υπάρχει μόνο για τον εαυτό του, ομοίως λειτουργεί και η φιλοσοφία. **Η ελευθερία αποτελεί την ουσία της φιλοσοφίας, καθώς δεν περιορίζεται από προϋποθέσεις και δεσμεύσεις**. Αν υφίσταντο όροι στην αναζήτηση της αλήθειας, τότε δεν θα μιλούσαμε για γνήσια φιλοσοφία. Αυτή είναι και η ιδιοτυπία του φιλοσοφικού στοχασμού, που καθιστά την **φιλοσοφία ως «από τις επιστήμες τη μόνη ελεύθερη»**, δίχως να υπόκειται σε εξαναγκασμό ή σκοπιμότητα. Ο φιλόσοφος, ως εραστής της γνώσης, γίνεται «*επιθυμητής της σοφίας*» και της «*αλήθειας φιλοθέαμων*», σημειώνει ο Κωσταράς δανειζόμενος και ορισμένες φράσεις της πλατωνικής «Πολιτείας». **Αναγνωρίζεται βέβαια από τον Κωσταρά η πρακτική ή τυχόν «τεχνική» εφαρμογή της φιλοσοφίας στη ζωή, αλλά αυτό δεν αποτελεί αυτοσκοπό, ούτε και υπάρχει η φιλοσοφία γι' αυτό.** (*Τούτο βέβαια δεν σημαίνει ... προϋποθέσεων και δεσμεύσεων*). Ο καθηγητής Κωσταράς μάλιστα φτάνει να συσχετίσει τη φιλοσοφία με την **αξιοπρέπεια** του ανθρώπου, γιατί φιλοσοφώντας ο άνθρωπος γίνεται ελεύθερος.

B3. α- Σωστό, β- Λάθος, γ- Σωστό, δ- Λάθος, ε- Σωστό

B4. παρείσακτη λέξη:

1. προϊόντες ⇒ δ. προοικονομία
2. τέχνην ⇒ β. αποκοτιά
3. εϊδέναι ⇒ γ. οπτικός
4. διαγωγήν ⇒ β. διεξοδικός
5. ραστώνην ⇒ α. ραδιόφωνο

Αδίδακτο κείμενο

Γ1. Ξενοφώντας, Ελληνικά, 6.4. 6&9

Μονάδες 20

Πρωτότυπο κείμενο	Νεοελληνική απόδοση
<p>εἰ δὲ μὴ ἕξοι ὁ δῆμος ὁ Θηβαίων τὰπιτήδεια, ὅτι κινδυνεύοι καὶ ἡ πόλις αὐτοῖς ἐναντία γενέσθαι. ἄτε δὲ καὶ πεφευγότες πρόσθεν πολλοὶ αὐτῶν ἐλογίζοντο κρεῖττον εἶναι μαχομένους ἀποθνήσκειν ἢ πάλιν φεύγειν. (...)</p> <p>[6.4.9] ἐπεὶ δὲ ὠπλιζόντο ἑκάτεροι καὶ πρόδηλον ἦδη ἦν ὅτι μάχη ἔσοιτο, πρῶτον μὲν ἀπιέναι ὠρημένων ἐκ τοῦ Βοιωτίου στρατεύματος τῶν τὴν ἀγορὰν παρεσκευακῶτων καὶ σκευοφόρων τινῶν καὶ τῶν οὐ βουλομένων μάχεσθαι, περιόντες κύκλω οἱ τε μετὰ τοῦ Ἰέρωνος μισθοφόροι καὶ οἱ τῶν Φωκέων πελτασταὶ καὶ τῶν ἰππέων Ἡρακλεῶται καὶ Φλειάσιοι ἐπιθέμενοι τοῖς ἀπιούσιν ἐπέστρεψάν τε αὐτοὺς καὶ κατεδίωξαν πρὸς τὸ στρατόπεδον τὸ τῶν Βοιωτῶν ·</p> <p>ὥστε πολὺ μὲν ἐποίησαν μεῖζόν τε καὶ ἄθροώτερον ἢ πρόσθεν τὸ τῶν Βοιωτῶν στρατεύμα.</p>	<p>(Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Θηβαίων λογάριάζαν)¹ καὶ ὅτι ἀν σταματούσε ὁ ἀνεφοδιασμός τῆς πόλης, υπήρχε κίνδυνος νὰ στραφεῖ ὁ λαὸς ἐναντίον τους. Ἐπειδὴ πράγματι καὶ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶχαν προηγουμένως ἐξοριστεῖ σκέφτονταν ὅτι ἦταν προτιμότερο νὰ σκοτωθοῦν πολεμώντας παρὰ νὰ γυρίσουν πίσω στὴν ἐξορία. (...)</p> <p>Καὶ ὅταν ὠπλιζόταν κάθε παράταξη ἀπὸ τις δυο κι ἦταν πια φανερό ὅτι θα γίνεῖ μάχη, πρῶτα ἀπ' ὅλα ἀφοῦ εἶχαν ξεκινήσει νὰ φεύγουν ἀπὸ τὸ βοιωτικὸ στρατόπεδο οἱ πραγματευτές/ἐμποροὶ καὶ μερικοὶ βοηθητικοὶ/ ἀχθοφόροι κι ὅσοι δὲν ἤθελαν νὰ πολεμήσουν, ἐνῶ (τους) περικύκλωναν οἱ μισθοφόροι που ἀκολουθοῦσαν τὸν Ἰέρωνα καὶ πελταστὲς τῶν Φωκέων καὶ ἀπὸ τους ἰππεῖς οἱ Ἡρακλεῶτες καὶ οἱ Φλειάσιοι ἐπιθέμενοι (/με τὴν ἐπίθεσή τους) σὲ αὐτοὺς που ἀναχωροῦσαν τοὺς ἀνάγκασαν νὰ κάνουν μεταβολὴ καὶ τοὺς καταδίωξαν (/κυνήγησαν) ὡς τὸ στρατόπεδο τῶν Βοιωτῶν ·</p> <p>ἔτσι (συνεπῶς) ἔκαναν τὸ βοιωτικὸ στρατεύμα πολὺ πιο πολυάριθμο καὶ πυκνὸ ἀπ' ὅτι πρὶν.</p>

Γ2. 2 μονάδες x 5 σημεῖα (•), με υποχρεωτικὴ τὴν ἀναφορὰ στα ἐντονα γράμματα = 10 μονάδες.

Στο παρὸν μικροκείμενο ὁ ἱστορικός παρουσιάζει τὶς ἀντίπαλες παρατάξεις τῶν Λακεδαιμονίων κ̄αι τῶν Θηβαίων νὰ προετοιμάζονται γιὰ τὴν μάχη. Καθὼς τὸ ἔδαφος ἀνάμεσα στὶς δυο στρατιές ἦταν πεδινὸ, οἱ Λακεδαιμόνιοι τοποθέτησαν μπροστὰ ἀπὸ τὴ φάλαγγά τους τὸ ἰππικὸ τους, ἐνῶ ἀπέναντί τους παρατάχθηκαν οἱ Θηβαῖοι.

- Ἀπὸ τὴ μια, **το ἰππικὸ τῶν Θηβαίων** ἦταν «μεμελετηκός», **εξασκημένο δηλαδή**, χάρι στους πολέμους με τους Ὀρχομενίους καὶ τους Θεσπιεῖς,
- Ἀντίθετα **το ἰππικὸ τῶν Λακεδαιμονίων** βρισκόταν ἐκεῖνο τὸ χρονικὸ διάστημα **σε κακὴ κατάσταση** («πονηρότατον»), καθὼς
- οἱ πολὺ πλούσιοι «έτρεφαν», **κρατοῦσαν σε αδράνεια δηλαδή τὰ ἄλογά τους**
- καὶ μόνο ὅταν **κηρυσσόταν ἐπιστράτευση** παρουσιαζόταν ὁ κάθε καβαλάρης σύμφωνα με τὶς διαταγές που εἶχε (/ ὁ διορισμένος στο πόστο του - «ἦκεν ὁ συντεταγμένος»), ἐπαιρνε τὸ ἄλογο κι ὅσα ὄπλα του ἔδιναν καὶ ξεκινούσε γιὰ τὴν ἐκστρατεία.
- Ἐξάλλου **στο ἰππικὸ υπηρετοῦσαν οἱ λιγότερο γεροδεμένοι καὶ φιλότιμοι (φιλόδοξοι) στρατιῶτες** («οἱ τοῖς σώμασιν ἀδυνατώτατοι καὶ ἦκιστα φιλότιμοι»).

¹ Ἐννοεῖται ἀπὸ τὴν προηγούμενη ἡμιπερίοδο (συνεχιζόμενος ἐξαρητημένος λόγος)

Γ3.α. 1 μονάδα για το περιεχόμενο κάθε κελιού, με υποχρεωτική την αναφορά στα έντονα γράμματα = 5 μονάδες.

▪ <u>ἐαυτῶν</u>	: Αυτοπαθητική Αντωνυμία (γ' προσώπου)	→ <u>ἐαυταῖς</u> / (αὐταῖς) / <u>σφίσιν αὐταῖς</u>
▪ <u>αὐτοῖς</u>	: Επαναληπτική Αντωνυμία	→ <u>αὐταῖς</u>
▪ <u>ἐκεῖνον</u>	: Δεικτική Αντωνυμία	

β. 1 μονάδα x 5 λέξεις = 5 μονάδες

- **τρισί(ν)** ▪ **τρίς**
- **δωδεκαταῖος**
- **ἤσθημαι** ▪ **λελόγισμαι**

Γ4.α. 1 μονάδα x 2 μετατροπές + 1 δικαιολόγηση = 3 μονάδες.

- **ὅτι** δὲ καὶ **πεφευγότες εἶησαν / εἶεν** πρόσθεν πολλοὶ αὐτῶν ἐλογίζοντο κρεῖττον εἶναι μαχομένους ἀποθνήσκειν ἢ πάλιν φεύγειν.
- Επελέγη ο σύνδεσμος **ὅτι** για την εισαγωγή της δευτερεύουσας αιτιολογικής πρότασης, επειδή η μετοχή συνοδεύεται από το μόριο **ἄτε** - **αντικειμενική αιτιολογία**.

β. 1 μονάδα x 2 μετατροπές = 2 μονάδες

«**ὀπλιζομένων ἐκατέρων** καὶ ἐπεὶ πρόδηλον ἤδη ἦν ὅτι μάχη ἔσοιτο (...)

γ. 1 μονάδα x 5 σημεία (•), με υποχρεωτική την αναφορά στα έντονα γράμματα = 5 μονάδες.

- Η πρόταση που εισάγεται με το **ὥστε** είναι **κύρια** (κρίσεως),
- **επειδή** δεν υπάρχει άλλη **κύρια** στην περίοδο ².
- Η χρονική πρόταση εισάγεται με το **ἐπεὶ** γιατί δηλώνει το **προτερόχρονο**.
- και εκφέρεται με **οριστική** (ιστορικού χρόνου) γιατί δηλώνει το **πραγματικό** (στο παρελθόν).
- Η χρονική πρόταση εισάγεται με το **πρὶν** και εκφέρεται με **απαρέμφατο** γιατί δηλώνει το **υστερόχρονο**.

² οι μαθητές θα μπορούσαν να αναγνωρίσουν την πρόταση ως συμπερασματική, αρκεῖ να εννοήσουν ρήμα από την προηγούμενη ημιπερίοδο ως εξάρτηση της δευτερεύουσας και εκφορά της κύριας. Σε αντίθετη περίπτωση να μη γίνει δεκτή η απάντησή τους.